

УДК 378.1

**ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ****Р.П. Загнибіда**

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

У статті охарактеризовано сучасний стан та пошуки шляхів удосконалення підготовки фахівців для професійної діяльності, зорієнтованих на формування компетентності, розвиток творчих та потенційних можливостей, забезпечення ефективних умов для самоосвіти та самовдосконалення студентів. Розкривається суть понять «професійне самовдосконалення менеджерів туризму», «професійне самовдосконалення». У ході досліджень особливостей професійної діяльності менеджерів туризму дослідили, що система професійної підготовки має свою інфраструктуру і розвивається відповідно до власних цілей і закономірностей. Цей феномен становить найбільш адекватну форму самоосвіти, саморозвитку та самовиховання особистості, що виявляється в її самоактуалізації та самореалізації як професіонала; стає обов'язковим структурним елементом професійної діяльності; цілеспрямованим; має системний характер; спрямований на досягнення якісних змін в професійній діяльності. Аналізуються особливості активізації професійного самовдосконалення майбутніх менеджерів туризму. У ході досліджень дослідили, що система професійної підготовки має свою інфраструктуру і розвивається відповідно до власних цілей і закономірностей.

Ключові слова: професійне самовдосконалення менеджерів туризму, самовдосконалення, професійне самовдосконалення.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Стратегічним завданням реформування вищої освіти в Україні є трансформація кількісних показників освітніх послуг в якісні. Остан-

ні десятиріччя в наукових дослідженнях шляхів і засобів підвищення рівня й якості професійної підготовки менеджерів туризму обґрунтовується теза, що підготовка майбутнього фахівця у сфері туризму не відповідає швидко змінюваним сучасним освітнім вимогам. Вбачаємо першочергове завдання в розв'язанні проблеми вдосконалення системи методичної підготовки менеджерів, у спрямуванні цієї системи на формування професійних компетентностей майбутнього фахівця. В Національній доктрині розвитку освіти [9, с. 10] наголошується, що знання мають стати продуктивною силою; в ході навчально-виховного процесу студенти мають набути важливих компетентностей через опанування та застосування знань. Ефективність вдосконалення системи методичної підготовки менеджера туризму значно залежить від урахування комплексу результатів сучасних наукових психолого-педагогічних досліджень щодо основ формування якостей майбутнього фахівця.

У сучасній системі вищої освіти України здійснюються активні пошуки шляхів удосконалення підготовки фахівців для різних сфер професійної діяльності, зорієнтованих на формування компетентності, розвиток творчих та потенційних можливостей, забезпечення ефективних умов для самоосвіти та самовдосконалення студентів.

Закон України «Про туризм» визначає туристичні послуги як послуги суб'єктів туристичної діяльності по розміщенню, харчуванню, транспортному, інформаційно-рекламному обслуговуванню, а також послуги закладів культури, спорту, побуту, відпочинку і т.п., спрямовані на задоволення потреб туристич-

тив. Робота у сфері туризму передбачає обслуговування туристів, а отже спілкування з ними. Знання психології міжособистісного спілкування має важливе значення для організації ефективної роботи туристичної фірми, її персоналу. Фактично в туризмі маємо справу зі складними організаційними утвореннями, які визначаються певним набором правил спілкування з клієнтами, взаємопов'язаних цілей як комерційного, так і некомерційного характеру. Власне тому однією з основних умов успішної та ефективної діяльності менеджера туризму є не тільки чітке формулювання та розуміння цілей та шляхів їх досягнення, а й дотримання нормативних аспектів діяльності представника туристичної індустрії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професіоналізму в останнє десятиліття стає об'єктом пильної уваги науковців із метою розробки завершеної теорії формування фахівця-професіонала. В Україні питання туристичної освіти широко розкриті в наукових працях В. Андрущенка, І. Зязюна, Л. Кнодель, Т. Сокол, Н. Хмилярчук, В.К.Федорченко (дослідження теоретико-методологічних основ професійної освіти фахівців туристичної галузі) та ін.

Метою статті виступає дослідження сучасного стану професійного самовдосконалення менеджерів туризму. Аналіз та розкриття сутності понять «професійне самовдосконалення менеджерів туризму», «самовдосконалення», «професійне самовдосконалення».

Виклад основного матеріалу. Подальший динамічний розвиток туризму та готельно-ресторанної індустрії зумовлює необхідність удосконалення якості підготовки кадрів, забезпечення галузі туризму та готельно-ресторанного господарства фахівцями, які відповідали б міжнародним стандартам сфери послуг.

Сучасна парадигма вищої професійної освіти в галузі управління туризмом зумовлює необхідність підготовки спеціаліста, який готовий до реалізації дослід-

ницько-аналітичної, технологічної, сервісної, організаційної та управлінської функцій; вміє мобільно орієнтуватися та адаптуватися в динамічному і мінливому середовищі; самостійно організовувати свою працю.

Розділяємо думку Л. Кнодель в тому, що у процесі формування сучасних національних систем туристичної освіти необхідно враховувати такі загальні закономірності: 1) фундаментальні знання у сфері туризму (маркетинг, менеджмент, діловодство, правові знання, стратегічне прогнозування, технологічна підготовка); 2) технічні вміння та знання (знання комп'ютерних, комунікативних технологій, іноземних мов); 3) особистісні характеристики (мотивація та ініціатива, функціонування у мультикультурному полі, робота у команді, здатність навчати інших та працювати системно, відданість компанії, гнучкість, вміння приймати рішення й контролювати їх виконання) [6, с. 76].

Професіоналізм діяльності менеджера туризму – це якісна характеристика, перш за все, працівника туристичної індустрії як суб'єкта якому притаманні висока професійна кваліфікація і компетентність, розмаїтість ефективних професійних навичок і умінь, володіння сучасними технологіями і способами розв'язання професійних завдань, що дозволяє організувати загальнодоступний і повноцінний відпочинок та оздоровлення населення, а також ознайомлювати з історико-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави. Для набуття професіоналізму майбутній менеджер туризму повинен мати здібності і бажання постійно вчитися та удосконалюватися [5, с. 176].

У понятті «професіоналізм» відображається такий ступінь оволодіння людиною структури професійної діяльності, що відповідає існуючим у суспільстві стандартам і об'єктивним вимогам.

При цьому в процесі розвитку менеджера туризму як професіонала необхідно розрізняти тенденції його становлення як:

- суб'єкта професійного розвитку;
- фахівця певної кваліфікації;
- зрілої особистості;
- активного учасника акме-орієнтованого процесу розвитку.

Принципово важливим для нас є визначення поняття «професійне самовдосконалення», яке подає К. Абульханова-Славська. Дослідниця вважає, що це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності та розвитку значимих якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності та особистісної програми розвитку» [7, с. 176].

Дефініція «професійне самовдосконалення» тісно взаємодіє з поняттями «самовиховання», «самоосвіта», «саморозвиток».

У сучасній педагогічній науці самовиховання розглядається як свідомо діяльність людини, спрямована на вироблення, удосконалення або зміну нею своїх якостей відповідно до соціальних та індивідуальних цінностей, орієнтацій, інтересів, що формуються під впливом умов життя і виховання. Завдяки самовихованню особистість має можливість виявити власні домінуючі задатки, які у подальшому забезпечать ефективну професійну діяльність [8, с. 312].

Сьогодні складно знайти наукове дослідження з гуманітарних наук без згадування якості саморозвитку. Саморозвиток – процес цілеспрямованого впливу особистості на себе з метою вироблення чи шліфування фізичних і моральних якостей, сутнісних сил, духовної сфери, активізації здібностей, нахилів і формування необхідних для життєдіяльності, а також самореалізації нових знань, умінь і навичок. Саморозвиток визначає потребу людини у саморусі, готовність змінюватися на краще, відкритість інноваціям, гнучке ставлення до зовнішніх впливів, відмова від консерватизму і догматизму [3, с. 252].

Сучасними науковцями самоосвіта розглядається як самостійна пізнавальна

діяльність людини, спрямована на досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей і задоволення загальнокультурних запитів, пізнавальних інтересів у будь-якій сфері діяльності, підвищення професійної кваліфікації тощо [4, с. 798].

Основним змістом самоосвіти є вдосконалення наявних у студента знань, формування умінь і навичок з метою досягнення бажаного рівня професійної компетенції. Самоосвіта сприяє усвідомленню себе як соціально-професійної одиниці та реалізується на основі постійної потреби студента в розширенні кола інформаційного простору, пізнання сутнісних власних рушійних сил, прагнення здобувати нові знання в процесі цілеспрямованої діяльності.

Рівень професійного самовдосконалення визначається такими показниками:

- суб'єктивна модель професіонала (у нашому випадку – менеджера туризму);
- мотиви професійної діяльності;
- самооцінка професійної компетентності;
- особливості реалізації професійних цілей.

Для процесу професійного самовдосконалення характерним є домінування рефлексивної активності з переосмислення і упорядкування різних аспектів власного досвіду. В результаті такої активності формуються особистісні сенси різного рівня узагальненості. При цьому вся багатоманітність та багатоаспектність факторів, які слугують структурними компонентами навчально-виховного процесу (аудиторна та позааудиторна діяльність), не вичерпується функціонуванням рефлексивних механізмів. Необхідним є урахування засобів та прийомів, спрямованих на активізацію професійного самовдосконалення. У якості такого підходу можна розглядати інтеграцію мотивації особистості і професійного самовдосконалення.

Дослідниця К. Абульханова-Слав-

ська у розвитку особистості виділяє вищий рівень її становлення, що полягає у самовизначенні її життя, на якому вона виступає повноцінним суб'єктом життєдіяльності, в тому сенсі, що є спроможною будувати своє життя власними силами і змінювати, розвивати себе як суб'єкт [1, с. 102].

Співвідношення особистісного і професійного самовдосконалення є суттєвим зв'язком між характеристиками мотивації особистісного і відповідними характеристиками професійного самовдосконалення.

Самовдосконалення немислиме без дій (у т.ч. – випадкових, інтуїтивних), результатом яких виступає реальне збагачення, підвищення професійних якостей та можливостей особистості. З одного боку, можна говорити про самовдосконалення стихійне і цілеспрямоване, свідоме. З іншого, – самовдосконалення може бути пасивним.

Процеси самовдосконалення бувають епізодичними, або постійними і безперервними; поверхневими, формальними і глибокими, істотними. Самовдосконалення досягає у різних людей різної міри інтенсивності. Воно може бути джерелом як зовнішніх, кількісних, так і внутрішніх – якісних змін в діяльності особистості. Особливо важливими при цьому є особистісні зміни, виникнення нових поглядів, відчуттів, навичок, бажань тощо. Ці зміни особистості і є розвитком «Я-професійного».

Зазначимо, що професійне самовдосконалення – явище, яке властиве тільки людині, яка усвідомлює себе як майбутнього фахівця. Вдаючись до самовиховання, особистість прагне оволодіти тими особистісними та професійними якостями, що якнайбільше сприяли б їй у виконанні професійних функцій.

У нашому розумінні професійне самовдосконалення майбутнього фахівця – це цілеспрямована діяльність, спрямована на систематичне формування й розвиток позитивних та усунення негатив-

них якостей особистості відповідно до усвідомлених потреб і мотивів професійної діяльності, а також на реалізацію особистої програми професійного розвитку [9, с. 14].

Професійне самовдосконалення менеджера туризму ми розуміємо як процес досягнення професійних вершин у сфері туризму на усвідомленій акмеологічній основі; найвищий рівень професійної компетентності менеджера туризму; динамічну систему, здатну до саморозвитку, самовиховання та самоосвіти на основі усвідомленого образу «Я – професіонала» та професійної ідентичності [10, с. 216].

Висновки. Професійне самовдосконалення майбутнього менеджера з туризму передбачає удосконалення особистісних якостей (енергійність, ерудованість; терпимість, інтерес і повага до людей; оригінальність; артистизм; творчість, спостережливість; тактовність, вихованість; прагнення до саморозвитку; впевненість у собі, прийнятих рішеннях; цілеспрямованість, наполегливість; творчий початок; гнучкість мислення; упорядкованість) і здібностей (комунікативних; вербальних; ораторських; організаторських).

Максимальних результатів можна досягнути у тому випадку, якщо професійне самовдосконалення майбутніх менеджерів туризму стає обов'язковим структурним елементом професійної діяльності; цілеспрямованим; має системний характер, спрямований на досягнення якісних змін в професійній діяльності.

Професійна підготовка майбутніх менеджерів туризму має розглядатися в контексті неперервної освіти, яка є компонентом цілісної системи освіти в Україні. Проте в силу особливостей професійної діяльності менеджерів туризму система професійної підготовки має свою інфраструктуру і розвивається відповідно до власних цілей і закономірностей. Цей феномен становить найбільш адекватну форму самоосвіти, самороз-

витуку та самовиховання особистості, що виявляється в її самоактуалізації та само-реалізації як професіонала.

Литература

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.

2. Архипова С. П. Основы акмеологии : навч. посіб. / С. П. Архипова. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького. – 2009. – 128 с.

3. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібн. / М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.; За ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004. – 384 с.

4. Энциклопедия освіти / Академія педагогічних наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

5. Зорин И.В. Теоретические основы формирования содержания профессионального туристского образования : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08: теория и методика профессионального образования / Игорь Владимирович Зорин. – М., 2001. – 319 с.

6. Кнодель Л. В. Теория і практика підготовки фахівців сфери туризму в країнах-членах Всесвітньої туристської організації : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 / Л. В. Кнодель. – Тернопіль: Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2007. – 465 с.

7. Психология и педагогика : уч. пос. / Под ред. К.А. Абульхановой –Славской, Н.В. Васиной, Л.Г. Лаптева, В.А. Слостенина. – М.: Совершенство, 1998. – 320 с.

8. Психологічна енциклопедія / Автор-упор. О.М. Степанов. – К.: Академвидав, 2006. – 424 с.

9. Сокол Т.Г. Педагогічні умови навчально-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії [Текст]: автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т. Г. Сокол; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2012. – 24с.

10. Федорченко В.К. Підготовка фахівців для сфери туризму : теоретичні і методологічні аспекти: [монографія] / Федорченко В.К. – К.: Вища шк., 2002. – 350 с.

Zagnybida R.P. PECULIARITIES OF WOULD-BE TOURISM MANAGERS' PROFESSIONAL SELF-PERFECTION. *The article characterizes present-day state and search of ways for improving*

experts' training for professional work, targeted at formation of competence, developing creative and potential abilities, providing effective conditions for self-education and self-perfection of students.

The article reveals the essence of the following terms: "tourism managers' professional self-perfection", "self-perfection", and "professional self-perfection". Peculiarities of intensification of tourism managers' professional self-perfection have been analyzed. It was proved that best results can be reached in the case, if would-be managers' professional self-perfection becomes a mandatory structural component of professional activity; target-oriented; it has systematic character targeted at achieving high-quality changes in professional activities. Note that professional self-perfection is inherent only to a person who is aware of himself as a future professional.

In the course of research of tourism managers' professional activities it has been proved that the system of professional training has its own infrastructure and is developing according to its goals and regularities. This phenomenon makes the largest adequate form of an individual's self-education, self-development, and self-upbringing, which can be noticed in a person's self-actualization and realization as an expert. The above phenomenon is becoming an obligatory structural component of professional activity; target-oriented; it has a system character, and is also aimed at achieving high-quality changes in professional activities of proficient tourism managers.

Keywords: *tourism managers' professional self-perfection, self-perfection, professional self-perfection.*

Загнйбида Р.П. ПРОФЕССІОНАЛЬНОЕ САМОСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ БУДУЩИХ МЕНЕДЖЕРОВ ТУРИЗМА. *В статье охарактеризовано современное состояние и поиски путей совершенствования подготовки специалистов для профессиональной деятельности, ори-*

ентированных на формирование компетентности, развитие творческих и потенциальных возможностей, обеспечения эффективных условий для самообразования и самосовершенствования студентов. Раскрывается суть понятий «профессиональное самосовершенствование менеджеров туризма», «профессиональное самосовершенствование». В ходе исследований особенностей профессиональной деятельности менеджеров туризма обнаружили, что система профессиональной подготовки имеет свою инфраструктуру и развивается в соответствии с собственными целями и закономерностями. Этот феномен составляет наиболее адекватную форму самообразования, саморазвития и самовоспитания личности, которые проявляются в ее самоактуализации и самореализации как профессионала; становится обязательным структурным элементом профессиональной деятельности; целенаправленным; имеет системный характер; направлен на достижение качественных изменений в профессиональной деятельности. Анализируются особенности активизации профессионального самосовершенствования будущих менеджеров туризма. В ходе исследований выяснили, что система профессиональной подготовки имеет свою инфраструктуру и развивается в соответствии с собственными целями и закономерностями.

Ключевые слова: профессиональное самосовершенствование менеджеров туризма, профессиональное самосовершенствование.